

SAHLINSKA SLÄKTFÖRENINGEN

Släktmöte 1999-11-13

"Sahlinarna i Romfartuna"

"SAHLINARNA I ROMFARTUNA"

Årets släktmöte med Sahlinska släktföreningen är 1900-talets sista. Inför övergången till ett nytt sekel och också till ett nytt årtusende kan det finnas skäl att något blicka tillbaka på de äldsta Sahlinarna, den bygd där de bodde och den tid de levde i.

Som begrepp är "de äldsta Sahlinarna" relativt till sin natur. Det är sålunda möjligt att gå mycket långt tillbaka i tiden. Släkten leder sitt ursprung till en gammal prästsläkt i Västmanland, där den äldste kände stamfadern var kyrkoherden i Svedvi församling Petrus Johannis, som levde och verkade på 1500-talet under Gustaf Vasas dagar. Svedvi ligger vid E 18, mellan Västerås och Hallstahammar. För några år sedan besökte jag den gamla kyrkan där men fann inga spår efter Petrus Johannis.

Själva släktnamnet Sahlin härrör inte från Petrus Johannis utan antogs först ca 150 år senare av en yngre släkting - också prästman - nämligen komministern i Västmanlands Kumla Petrus Sahlin. Namnet är bildat av gården Gesala, som numera snarast är en by och är belägen någon mil norr om Västerås intill vägen mot Sala. Kumla skall inte förväxlas med det Kumla som ligger utanför Örebro. Här handlar det om en liten kyrkby strax söder om Sala på vägen mot Enköping. Petrus Sahlins kyrka, där jag också har varit, räknar sina anor till 1300-talets början och innehåller bl a, i likhet med en hel del andra av helgedomarna i trakten, kalkmålningar av Albertus Pictor.

När Sahlinska släktföreningen bildades 1917 gick man emellertid inte så långt tillbaka som till Petrus Johannis eller Petrus Sahlin, när man skulle fastställa en genealogisk utgångspunkt för vilka som skulle anses som medlemmar i föreningen. I stället beslöts att självskrivna medlemmar i föreningen skulle vara alla de som härstammade från akademibonden Per Sahlin i Romfartuna eller som genom gifte var eller varit med dem förenade. Närmare släktingar till de självskrivna medlemmarna skulle genom släktstyrelsen kunna inbjudas att inträda i föreningen.

Akademibonden Per Sahlin var sondotters son till Petrus Sahlin, född 1761 och död 1811. I släkthandlingarna finner vi att han föddes i Romfartuna, att han gifte sig i Romfartuna med en flicka från Romfartuna och att han så småningom gick ur tiden, också i Romfartuna. Var nu detta ett torftigt och innehållslöst liv? Och vad var egentligen en akademibonde?

Romfartuna ligger ett litet stycke norr om Gesala, också vid vägen mellan Västerås och Sala. Namnet härrör enligt traditionen från en munk vid namn Lars, som efter en färd till Rom fick tillnamnet Romfare, men det förekommer också andra etymologiska förklaringar. Kyrkan, vars älds-

ta delar är från slutet av 1200-talet är en av de största och märkligaste landskyrkorna i Västerås stift. Tornets övre parti med den smäckra spiran är från 1600-talets senare del. Och i Signe Höjers kärleksfulla bok från 1969 Kring en bergsmansgård, skriven till minnet av släktföreningens grundare Carl Sahlin, kan man i en skildring av en biltur i trakten läsa på ett ställe:

Vi stannar vid Romfartuna ståtliga kyrka och vackra kyrkogård, där Sahlinarna blivit döpta, vigda, kyrktagna och begravda.

När Per Sahlin föddes led frihetstiden mot sitt slut. Kungen hette Adolf Fredrik och den politiska ledningen låg hos hattpartiet. Sverige var i krig: man hade på inte särskilt rationella grunder gått med i det s k sjuårskriget på bl a Frankrikes sida mot Preussen och England-Hannover. För Sveriges del ledde deltagandet i kriget inte till några förändringar över huvud taget och var i själva verket fullständigt onödigt.

Per Sahlins levnad inföll i övrigt under en av de mest innehållsrika perioderna i Sveriges historia. Gustaf III:s statsvälvning, kriget mot Ryssland med bl a segern vid Svensksund, mordet på kungen 1792 och det nya kriget mot Ryssland där Sverige förlorade Finland, allt ägde rum under Per Sahlins tid. Och på det europeiska planet hände också stora saker, främst franska revolutionen och Napoleonskrigen.

Man kan undra över hur dessa händelser påverkade livet i Romfartuna, om Per fick reda på vad som skedde i omvärlden och hur det i så fall gick till. Skolväsendet var fortfarande tämligen primitivt, även om Västerås på flera sätt hade karaktär av lärdomsstad där bl a Sveriges första gymnasium grundats redan 1623. Sveriges äldsta dagstidning Dagligt allehanda hade börjat komma ut men några exemplar av den kom knappast under Per Sahlins ögon. I stället var det säkert i allmänhet genom mun-till-munmetoden som man fick veta saker och ting, ofta kanske långt efter själva händelserna och då också säkert med en hel del förvanskningar på vägen. Viss information tillhandahölls naturligtvis också gudstjänstbesökarna från predikstolen i Romfartuna kyrka.

Per Sahlin blev alltså akademibonde. Med det menades i och för sig att han bedrev jordbruk av i huvudsak traditionellt slag, på det sätt och i de former som var vanliga vid denna tid. Men det innebar också ett band bakåt i tiden av en litet speciell art.

Gustaf Vasa hade under sin regeringstid tillägnat sig betydande jordegendomar, där gränsdragningarna mellan vad som tillhörde Kronan och vad som tillhörde kungen själv var ganska flytande. Efter kungens död ledde detta till oklara arvsförhållanden, och först under Gustaf II Adolf bringades reda

hur det skulle bli med jordbesittningarna. 1624 gjordes den storartade donation, som innebar att kungens enskilda jordagods i Uppland och Västmanland - sammanlagt 264 hela, 74 halva och 40 fjärdedels hemman - under namn av de Gustavianska arvegodsens skänktes till Uppsala universitet. Det betydde en årlig avkastning om över 14.000 daler att använda till universitetets behov. Och ett sådant hemman, beläget i Romfartuna, kom långt senare, mot slutet av 1700-talet, att anförtros i Per Sahlins vård. På det sättet fanns en anknytning i Pers dagliga värv till den "konungsliga academian" i Uppsala.

Man kan föreställa sig att det liv Per Sahlm levde var hårt och strävsamt. Jordbruket var sannolikt nätt och jämt lönsamt. Redskap och arbetsmetoder var inte särskilt sofistikerade utan enkla och outvecklade. Bostaden var antagligen både fuktig och dragig och svår att hålla varm om vintrarna blev stränga. Den allmänna hygien var dålig och den dagliga mathållningen levde knappast upp till några krav på variation och näringsriktighet, även om Per en tid också var verksam som gästgivare. Blev någon sjuk fanns sakkunnig hjälp inte alltid att få. Och av allt detta följde att barnadödligheten var hög och att medellivslängden för män på Per Sahlms tid var lägre än fyrtio år.

Knappt tjugofyra år gammal gifte sig Per 1785 med den fem år yngre Lisa Andersdotter från Romfartuna. Lisas föräldrar var då båda döda. Fadern Anders Andersson Schultz hade varit häradshövding. Modern Sara Catharina Nesselius hade dött i nära anslutning till Lisas födelse.

Till detta par har nu alla vi som är här en mer eller mindre nära anknytning, antingen genom direkta släktskapsband i rätt nedstigande led, genom giftermål någonstans på vägen eller genom samboskap i annan form på det sätt som också kan grunda medlemskap i Sahlmska släktföreningen. Och det är inte bara vi som råkar vara på plats just i kväll utan därutöver också det mycket aktningssvärda antal släktmedlemmar som av olika skäl inte kunnat vara med.

Vid 1700-talets slut var barnaskarorna ofta stora och även i Per och Lisa Sahlms hem föddes många barn. Av de sju systerkonen kom emellertid bara tre att växa upp och bilda egna familjer - de övriga överlevde inte de tidiga barnåren.

Den äldsta dottern föddes 1786 och döptes till Maja Lisa efter Per Sahlms mor, som också hette så. Hon gifte sig 1810 i Romfartuna kyrka med den några år yngre grenadjären och skomakaren Anders Andersson Häppling. Sedan Per Sahlm gått bort 1811 flyttade inte bara Lisa Sahlm utan också Maja Lisa och Anders Häppling till Tortuna någon mil sydost om Romfartuna. Här avled Lisa Sahlm redan året därpå, fyrtiosex år gammal.

Maja Lisa och Anders Häppling fick 1818 sonen Johan Erik. Familjen bodde kvar i Tortunatrakten i ytterligare ett par generationer. Sedan Anders Häppling dött på 1840-talet kom Maja

Lisa på obestånd och avled som fattighjon på fattigstugan Nortuna i Tortuna 1856. Maja Lisa har ett stort antal efterlevande anförvanter i dag, och kartläggningen av dem och deras samband med de övriga Sahlinarna från Romfartuna har i stora delar gjorts först under 1990-talet.

Per och Lisa Sahlins tredje dotter Klara Charlotta, född 1791 och död 1864, hade en dotter Anna Elisabeth Andersdotter, som föddes 1819 och avled redan 1862, alltså före modern. Inte mycket är känt om denna gren, och det torde inte finnas några ättlingar till Klara Charlotta som är i livet ännu i dag.

Yngst i Pers och Lisas stora barnaskara var sonen Anders Petter, min farfars farfar, liksom sina syskon född i Romfartuna 1801. Han blev den förste i familjen som övergav västmannabygden, utbildade sig till smed och bosatte sig till att börja med i Eskilstuna, detta hantverks speciella galjonsstad. Där äktade han Anna Lisa Nybbling och fick med henne tre barn. Anna Lisa avled 1838 i en ålder av endast tjugoåttå år, och Anders Petter, genom dödsfallet ensam med tre minderåriga barn, gifte snabbt om sig med en inte närmare känd Ulrika Jansdotter. Anders Petter själv levde till 1858, då han avled genom förgiftning, i sörmländska Hölö ett stycke norr om Vagnhärad.

Sahlinska släktföreningen har, ända sedan den en gång bildades 1917, antagits bestå av ättlingar till den gamle akademibondens barnbarn, Anders Petters son Carl Peter Sahlin, född 1834. Om honom och hans elva barn, av vilka åtta nådde vuxen ålder, har Signe Höjer fylligt och intresseväckande berättat i sin stora släktkrönika Arvet från läsarna, utgiven 1976 och uppskattad i vida kretsar långt utanför den Sahlinska släkten. Jag har också själv försökt teckna ett litet porträtt av min farfars far Carl Peter vid ett tidigare släktemöte. Fem av Carl Peters barn har ättlingar som är i livet när 1900-talet nu går mot sitt slut.

Det blir mycket årtal och många namn när man ger sig in i den Sahlinska krönikan, även när man - som här - stannar vid att dröja litet vid den äldsta kretsen, den som hörde hemma i grannskapet av Romfartuna kyrka i Västmanland. Att gå närmare in på var och en som följt efter är naturligtvis inte möjligt i ett sammanhang. Det är nog inte heller lämpligt i beaktande av att det är en anseelig kunskapsbrunn det i vissa fall finns att ösa ur. Några Sahlinare har nått långt på samhällsstegen och är värda all respekt för sin gärning. Andra - och det är här som i de flesta släkter det stora flertalet - har fört en mer anspråkslös tillvaro men förtjänar vår tillgivenhet och vår vördnad de också. Var och en har gjort sitt efter bästa förmåga och var och en av Romfartunabornas efterlevande har blivit salig på sin fason. Kanske blir det möjligt att vid något senare möte lyfta fram någon eller några av dem så att vi 2000-talssahlinare kan få stifta närmare bekantskap med dem.

Jan Sahlin